

נהמרת יצחק

בסייעתא דשמיא | ויצא תשפ"ג | גליון מס' 171

פרפראות

וישא את קלו ויבר, (כ"ט י"א).

ויבר פירש רש"י, וזה לשונו, לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור איזה ענין יש לבכות על דבר זה

<<<

מלא שבע זאת.

א

הנה פירושו של **שבע זאת**, עיין באונקלוס שתירגם אשלים שבועתא דדא, פירוש שבוע של האשה הזאת, והיינו שקודם ישלים יעקב את שבעת ימי המשתה של לאה, ורק אחר כך יכול לישא את רחל, מפני שאינו יכול לישא אחרת קודם שיגמור את ימי המשתה של הראשונה, וכן פירש באבן עזרא, **שזאת** קאי על לאה, עיין שם.

וכן משמע בפירוש רש"י, שכתב, וזה לשונו, **מלא שבע זאת**, שבוע של זאת, והן שבעת ימי המשתה, בגמרא ירושלמית במועד קטן, ע"כ, והיינו **דזאת** פירושו האשה הזאת.

אכן עיין ברמב"ן שפירש **מלא שבע זאת**, באופן אחר, שכתב **ששבע זאת** קאי על שבוע של עבודה של **זאת** (לאה), שלבן טען שעדיין חסר למלאות השבע שנים, שהיה צריך לעבוד עבור לאה, וזה לשונו, ויתכן לומר כי היה זה מחלוף משכורתו **עשרת מונים**, כי יעקב אמר לו מתחלה כי מלאו הימים, ולבן שתק ונתן לו לאה, ואחר כך אמר לו לבן **מלא שבע זאת**, כי עדיין לא מלאו ימי עבודת לאה, וקודם זמני נתתיה לך, ויעקב שמע אליו וימלא אותם כדברי לבן, כי מה יוכל לעשות, והוא ברחל יחפוץ, ולכן לא אמר הכתוב בתחילה, 'ויהי במלאת הימים ויאמר יעקב, ע"כ¹.

והיינו שיעקב חשב כי מלאו ימיו בעבודתו בשביל לאה, ולבן לא אמר לו כלום, ונתן לו להבין שכאילו מסכים עימו, ורק אחר כך אמר לו שעדיין לא השלים ימי עבודתו, ולכאורה לבן ידע שיעקב יחזור ויטען עליו, שעבד עבור רחל ולא עבור לאה, ולבן רצה על ידי זה להכריח אותו לעבוד עוד שבוע, חוץ משבע שנים נוספות, ודו"ק.

ב

והנה עיין מה שכתב הרמב"ן (בפסוק **כי מלאו ימי**), אחר שהביא דברי רש"י² ודברי אונקלוס והאבן עזרא, **שמלא שבע זאת** מדבר על שבעת ימי המשתה של לאה, כתב, וזה לשונו, ואני לא ידעתי, כי שבעת ימי המשתה תקנת משה רבינו לישראל, ואולי נאמר שנהגו בהם מתחלה נכבדי האומות וכו' ומה שלמדו כאן בירושלמי ובבראשית רבה, שאין מערבין שמחה בשמחה, סמך בעלמא ממנהגי הקדמונים קודם התורה וכו', ע"כ.

והיינו שמקשה כאן, איך אפשר ללמוד מכאן לדורות שאין נושאים שתי נשים כאחד, ומשום דאין מערבין שמחה בשמחה, הא כל שמחת שבעת ימי המשתה לא נתקן רק אחר כך בימי משה רבינו, ועדיין לא היה נוהג מצד הדין דנוכל ללמוד ממנו, ואף שמשמע בירושלמי דיליף מכאן, אין זה אלא אסמכתא בעלמא.

והיינו מה שכתב רש"י, והן שבעת ימי המשתה, בגמרא ירושלמית במועד קטן, והנה עיין שם בירושלמי (מועד קטן פרק א' הלכה ז'), דאיתא אהא דתנן אין נושאים נשים במועד, דפליגי שם מה הטעם, שמעון בר בא בשם רבי יוחנן, מפני

ביטול פרייה ורבייה, (פירוש, שכולם ימתינו עד המועד לישא אשה, כדי שיעשו סעודה אחת למועד ולנישואין), רבי אילא רבי לעזר בשם רבי חנניה, על שם שאין מערבין שמחה בשמחה, ודרשו שם, דמהיכא שמעינן דאין מערבין שמחה בשמחה וכו' רבי יעקב בר אחא, שמע לה מן הדא, **מלא שבוע זאת**, עיין שם³.

וזה כוונת רש"י שמכיון שילפינן מפסוק זה של **מלא שבע זאת**, שאין מערבין שמחה בשמחה, בהכרח שיש דין שמחה שבעת ימים, וזה מה שכתב רש"י **ששבע זאת** דכתיב כאן היינו שבעת ימי המשתה, ודו"ק.

וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ט"ז), וזה לשונו, רבי יוסי אומר מנין אנו למדין שבעת ימי המשתה, מיעקב אבינו, כשנשא את לאה עשה שבעת ימי המשתה, שנאמר **מלא שבוע זאת**, ע"כ.

הרי **ששבע זאת** היינו השבעת ימי המשתה של לאה, (וכן הובא ירושלמי זה, בתוספות מועד קטן (ח:), ד"ה לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, וזה לשונו, גזירת הכתוב כדדריש לקמן מקרא דשלמה, ובירושלמי דריש מדכתיב **מלא שבוע זאת** וכו', ע"כ).

והנה קשה מה שהקשה הרמב"ן, דאיך ילפינן מכאן הדין של שבעת ימי המשתה, הרי שבעת ימי המשתה הם תקנת משה רבינו שתיקן אותם לישראל מאוחר יותר.

והנה עוד קשה מה שהקשה במראה פנים בירושלמי שם, שהרי אמרו (בירושלמי) דאי אפשר ללמוד מלפני מתן תורה, וזה לשונו, רבי יעקב בר אחא שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת, התוספות בפרקין מביאין לזה, ולקמן בפרק אלו מגלחין, כתב על הא דדריש מנין לאבילות שבעה וכו' ובירושלמי משני, דאין למידין מקודם מתן תורה, וקשה דהאיך למדין כאן מקודם מתן תורה, עיין שם.

ג

כתב הרמב"ם בהלכות אישות (פרק י' הלכה י"ד), וזה לשונו, שאפילו בחולו של מועד אין נושאים נשים כמו שביארנו, שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר **מלא שבע זאת ונתנה לך גם את זאת**, ע"כ.

ומבואר שמביא את הירושלמי, שמיעקב ילפינן דין שבעת ימי המשתה, להלכה, ואף על גב שזה לפני מתן תורה, וצריך ביאור.

והנה עיין עוד מה שכתב לפני זה (הלכה י"ג), וזה לשונו, יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת, אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת ואחת שמחה הראויה לה וכו' ואין מערבין שמחה בשמחה, ע"כ.

והיינו שאף על גב שפסק שאין מערבין שמחה בשמחה, מכל מקום כתב שאפשר לישא שתי נשים כאחת.

ועיין מה הקשה המקנה בקידושיין, (קונטרס אחרון סימן ס"ב סעיף ב'), אחר שהביא לשון השולחן ערוך שם, 'יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחד ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכלם כאחד אבל לשמוח צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה וכו' ואין מערבין שמחה בשמחה, כתב וזה לשונו, לשון

(3) ועיי"ש שר' אבהו בשם רבי לעזר יליף שאין נושאים נשים במועד, מפני הטורח.

(1) וע"ע מש"כ הרמב"ן פי' אחר.

(2) וצ"ב אין הבין בפ"י רש"י **מלא שבע זאת**, ואכ"מ.

הרמב"ם וכו' ולכאורה קשה דהתם משמע איפכא, דהא אמר טעם דאין נושאין נשים במועד שאין מערבין שמחה בשמחה, משמע דאסור לישא במועד, אף אם ירצה לעשות ימי המשתה אחר המועד, וכן משמע מקרא שהביאו תוספות שם בשם הירושלמי, וכך כתב הרמב"ם שם (ד"ן י"ד), דאין נושאין נשים במועד כמו שבארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר **מלא שבוע זאת**, משמע שלא ניתן לו רחל עד אחר שהשלים שבוע זאת, ולא נשאה מיד לעשות שבעה ימי משתה אחר שבוע זאת, ע"כ⁴.

והיינו שמקשה על דברי הרמב"ם, שנראה כסותר את עצמו, במה שכתב שאפשר כמה נשים כאחד.

ד

והנראה לבאר בזה הוא, דהנה אם נקדק בלשון הרמב"ם בהלכה י"ג, נראה דבוודאי דסבירא ליה דאין מערבין שמחה בשמחה, וכמו שכתב דאין נושאין נשים במועד, רק מה שהתיר לישא כמה נשים כאחד, זה רק לגבי הדין שאפשר לברך ברכה אחת לכולן, אבל דין שמחה וודאי כל אחת יש לה שמחה בפני עצמה, וכמו כן מבואר שאם כבר חל שמחה על אחת מהן אי אפשר שיחול עכשיו שמחה לשניה, ורק הברכה אפשר לעשות ביחד.

והוא דאפשר לעשות ברכה אחת לכמה נשים, אף שאין מערבין שמחה בשמחה, נראה דהנה איתא בכתובות (ז:), תנו רבנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה, אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות, ופירש רש"י, וזה לשונו, פנים חדשות, בכל יום שלא היו שם אתמול, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור מה שכתב רש"י שלא היו שם אתמול, דמאי קא משמע לן בזה, הרי אמרו שצריך פנים חדשות, ובוודאי לא היה שם קודם, אלא מבואר שגדר פנים חדשות הוא דייקא בזה שלא היה שם אתמול, וצריך ביאור.

ובביאור דבר זה נראה, דהנה מצינו מחלוקת ראשונים בהגדרת פנים חדשות. דהנה עיין מה שכתב הרמב"ם הלכות ברכות (פרק ב' הלכה י'), וזה לשונו, אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין, מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות, כדרך שמברכין בשעת נישואין וכו', ע"כ.

ומבואר דגדר פנים חדשות הוא שלא היה בשעת נישואין, ופשוט הוא שגם לא היו בשאר ימי המשתה, דאם כן אינו 'פנים חדשות', ומה שלא הזכירו הרמב"ם

(4) ועי' מש"כ לתרץ קו' זו, בליקוטי נ"י תשפ"א.

היינו דגם שאר ימי הנישואין, נחשבין 'שעת נישואין', ודו"ק.

אכן עיין ברא"ש פרק קמא דכתובות (סימן י"ג), דאיתא שם, תנו רבנן ברכת חתנים כל שבעה אמר ר' יהודה והוא שבאו פנים חדשות שלא אכלו עד עתה, אפילו היו שם בשעת החופה, עיין שם, וכן משמע בתוספות שם ד"ה והוא וכו', שתלוי באכילה, עיין שם.

ומבואר בדעת הרא"ש שגדר פנים חדשות, הוא שלא אכלו עד עתה, ואינו תלוי כלל אם היו בשעת נישואין או לא, אלא תלוי בהוספת שמחה שיש, וכן משמע בתוספות⁵.

ולכאורה מלשון רש"י שכתב שלא היה שם מאתמול, ולא הזכיר אכילה כלל, משמע שמגדיר פנים חדשות כדעת הרמב"ם, שתלוי בשעת נישואין, ולא באכילה, ודו"ק.

והנה אם נקדק בדבר, נראה שהגדרת פנים חדשות, תלוי בעצם הגדרת ברכת חתנים, דהרי פנים חדשות הוא דין מתי אפשר לברך ברכת חתנים, ודו"ק.

ולפי זה יוצא דלדעת הרמב"ם שפנים חדשות תלוי בשעת נישואין, אם כן הך ברכה הוא ברכה ששייך לנישואין, מה שאין כן לדעת הרא"ש שסבירא ליה שפנים חדשות תלוי באכילה ובשמחה, אם כן הך ברכה שייכא לשמחת החתן, ודו"ק.

והנה דעת הרמב"ם הוא, שאף שהך ברכה שייך לנישואין, מכל מקום עדיין אפשר לומר ברכת חתנים כל שבעה, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות אישות (פרק י' הלכה ו'), וזה לשונו, וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים, עיין שם, רק דיש תנאי דאפשר לברך הך ברכה רק לאלו שלא היו שם בשעת נישואין, ודו"ק⁶.

ה

ובביאור דעת הרמב"ם נראה, דהנה איתא בכתובות (ז:), גופא אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן, תנא מנין לברכת חתנים בעשרה, שנאמר (בבועז) **ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה**, ורבי אבהו אמר מהכא **במקהלות ברכו**

(5) ובזה יש לבאר מה שהרמב"ם לא הזכיר הא ששבת נחשב כפנים חדשות, שמבואר בתוס' וברא"ש, דאם פנים חדשות הוא דין באכילה ובשמחה, אפשר שגם שבת נחשב כפנים חדשות, שיש בו ריבוי אכילה ושמחה, אבל אם זה תלוי בנישואין, אין כאן שום סיבה ששבת יהא נחשב כפנים חדשות, ודו"ק.

(6) ואפשר שבזה תלוי אי אפשר לברך שבע ברכות, אחר השקיעה של היום האחרון אם נמשכה הסעודה, ודו"ק.

פרפראות/המשך

מהו הטעם האמתי שרבי עקיבא עשה דברים אלו.

שאינה נקברת עימו במערת המכפלה.

ונראה לבאר על פי הא דתנן באבות (פרק ג' משנה א'), עקיבא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מאין באת, מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רימה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ע"כ.

והנה כשאשת טורנוסורפוס באה לפני ר' עקיבא כדי להכישלו, היה כאן בחינה שיכול היה לבוא לידי עבירה, ובוודאי קיים רבי עקיבא בעצמו הנך שלושה דברים שהתנא לימד איך להינצל שלא לבוא לידי עבירה, שהם מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ויש לומר שכנגדם רק ובכה ושחק, כנגד מאין באת, רק, וכנגד לאן אתה הולך, בכה, וכנגד לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, שחק, וכדכתיב **ותשחק ליום אחרון**², ודו"ק, ומבואר דכשנוכחים שהולכים למקום עפר רימה

ונראה לבאר על פי הא דאיתא בנדרים (נ:), בעובדא דרבי עקיבא ואשת טורנוסורפוס, ועיין בר"ן שם, וזה לשונו, אדון אחד ששמו רפוס והיה מפטפט בדברי תורה כנגד ר' עקיבא, והיה ר' עקיבא מנצחו בכל פעם, והיה אותו אדון מתבייש, ובא וסיפר לאשתו, אמרה לו אני אפתהו ואכשילהו, לפי שהיתה יפת תואר ביותר, באתה אצלו וגילתה שוקה כנגדו, ורק ר' עקיבא ושחק ובכה, אמרה לו מדוע עשית כן, אמר לה השנים אומר לך, מה שרקקתי בשביל שמטיפה סרוחה באת, ובכיתי בשביל שיופיך עתיד לבלות בארץ, ומה ששחק לא רצה לומר לה, אף על פי כן הפצירה בו, עד שאמר לה שעתידה להתגייר ותנשא לו, אמרה לו וכי יש תשובה, אמר לה הן, ונתגיירה לאחר שמת בעלה, ונשאת לו, והביאה לו ממון גדול, ע"כ.

והנה צריך ביאור מה הם דווקא הנך שלושה דברים שרבי עקיבא עשה, דרק ובכה ושחק, ואף על גב שאמר לה טעמא, הרי בוודאי לא אמר לה הטעם האמתי, וכמו שמצינו כמה פעמים בתלמוד שאסור לגלות לעכו"ם טעמי תורה¹, ואם כן צריך ביאור

(2) ועי' מש"כ בזה במק"א.

(1) ועי' ריש פרק שני דחולין.

והנה אי ילפינן מבעוזה, אף דכתוב שצריך עשרה, אכן אינו מבואר על איזה פרט של הנישואין צריך עשרה, מה שאין לפי ר' אבהו מבואר דעל 'עסקי מקור' הוא דצריך עשרה⁷.

והנה עיין בחידושי החתם סופר כתובות שם (תקס"ב), שכתב שהנפקא מינה בין שתי הילפותות, הוא האם החתן הוא ממנין עשרה או שאינו מן המנין, דאי ילפינן מבעוזה אם כן אין החתן מן המנין, כמו שבעוזה לא היה מן המנין, מה שאין כן אי ילפינן ממקהלות וגו', שפיר הוה חתן מן המנין, עיין שם.

והנה הרמב"ם פסק שחתנים הם מן המנין, ואם כן בהכרח צריך לומר דסבירא ליה דילפינן ברכת חתנים שצריך להיות בעשרה מדכתיב **במקהלות** וגו', שברכה זו, שבאה על עסקי מקור, היא במקהלות שהם עשרה, וכן עיין מה שכתב בהלכות אישות (פרק י' הלכה ה'), וזה לשונו, ואין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין וחתן מן המנין, ע"כ, ועיין במגיד משנה שם (הלכה ד'), שכתב, וזה לשונו, ומה שכתב שאינה אלא בעשרה וחתן מן המנין, מפורש שם בגמרא וכו' וכן דעתו ז"ל פרק ח' מהלכות תפלה וכו', ע"כ.

והנה מה שכתב שכן דעת הרמב"ם בהלכות תפילה, (אף שלכאורה כוונתו הוא על מה שכתב הרמב"ם שצריך גדולים ובני חורין), אפשר לפרש כוונתו גם על הא שהחתן מן המנין, דעיין שם בהלכות תפילה (הלכה ד'), וזה לשונו, וכיצד היא תפלת הציבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים, ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין, ושליח ציבור אחד מהם, ע"כ, וכן יש לציין שמשתמש באותו מטבע לשון ממש לשני דינים אלו, ומוכח שברכת חתנים הוא מדין 'קהל', ודו"ק.

7

אכן מה שעדיין צריך ביאור הוא מהו 'עסקי מקור', שעל זה מברכים ברכת חתנים.

והנה לגבי ברכת אירוסין איזה סוג ברכה היא, מצאנו בזה פלוגתא דרבוותא, דדעת הרמב"ם היא שזה ברכת המצוות, עיין מה שכתב בהלכות אישות (פרק ג' הלכה כ"ג), וזה לשונו, כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות וכו', עיין שם, ומבואר מדבריו שסבירא ליה שברכה זו היא ברכת המצוות,

(7) ועי' בעה"ט פ' תרועה ממקור דמיה, עיי"ש.

(8) ועי' נוסח ר"ש פרנקל.

ומשום הכי צריך לברך דווקא לפני עשיית המצוה.

אכן דעת הרא"ש בכתובות (פרק קמא סימן י"ב), באמצע דבריו כתב, וזה לשונו, מאי מברכין, אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ברוך מקדש ישראל וכו'; ונהגו האידינא מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין, יש מקשיין על נוסח ברכה זו, למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה, ועוד היכן מציינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה, והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט וכו' ונראה לי כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה, כי פריה ורביה היינו קיום המצוה וכו' והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו, אף בנושא אשה לשם פריה ורביה וכו' וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה, אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים, וצונו לקדש אשה המותרת לנו, ולא אחת מן העריות וכו', ע"כ.

ומבואר שהרא"ש פליג על הרמב"ם ונקט שברכה זו אינה מברכות המצוות, אלא מברכות השבח.

והנה לפי דעת הרמב"ם שהיא ברכת המצוות, איזה מצוה היא, ומבואר בדברי הרא"ש, במה שהשיב על הרמב"ם, שזה מצות פרו ורבו, דהרמב"ם סבירא ליה שקידושי אשה זה חלק מקיום מצות פרו ורבו.

וכן מבואר להדיא בספר המצוות (מצוה ר"ג), שכתב, שמצוה זו היא שצונו לבעול בקדושין, ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה, וזו היא מצות קדושין, ע"כ.

והנה עיין בנוסח (המקורי) שכתב הרמב"ם בערבית, שכתב 'בעקד אלנכאח', שפירושו קנין לצורך ביאה⁸, ומבואר שמצוה זו היא המשך למצות פרו ורבו הנזכר במצוה שלפני זה (ר"ב), עיין שם.

וכן עיין מה שכתב במנין המצוות בריש הלכות אישות, ומבואר מדבריו שעיקר מצות הקידושין הוא כדי לפרות ולרבות, ודו"ק.

ובזה מתבאר שפיר אמאי נחשב ברכת אירוסין כברכת המצוות, שזה חלק ממצות פרו ורבו, ודו"ק.

מה שאין כן לדעת הרא"ש שאין מצות הקידושין חלק מקיום מצות פרו ורבו, וכמו שכתב שם בכתובות, אם כן אין ברכה זו אלא ברכת השבח, ודו"ק.

ולפי זה מבואר דלדעת הרמב"ם 'עסקי מקור' שזה הקידושין והנישואין, היינו

פרפראות/המשך

אכן קשה אם משום הא אמאי היה צריך יעקב לתת לו את כל מה שבידו ומשום שהעני חשוב כמות, הרי ארבעה הם חשובים כמות, (עיין נדרים ס"ד:), וגם מי שאין לו בנים נמי חשוב כמות, (וכמו שכתב רש"י לקמן **ואם אין מתה אנכי**, וזה לשונו, מכאן, למי שאין לו בנים, שחשוב כמות, ע"כ), ולכאורה אמאי לא אמר יעקב לאלפיז שאין לו בנים, והרי אמרו שגם מי שאין לו בנים הרי הוא חשוב כמות, אמאי הוצרך למסור לו את כל מה שבידו.

ובפשטות יש לומר דאלפיז טען מה 'אעשה' לציווי של אבא, והיינו שהיה לו ציווי מיוחד שהוא צריך להרוג את יעקב, ובזה שאין לו בנים לא עשה אלפיז כלום, ומשום הכי בהכרח היה צריך לעשות איזה פעולה, שעל ידי פעולה זו יהא חשוב כמות, ומום הכי הוצרך שיקח הוא עצמו מיעקב כל אשר היה בידו, דרך על ידי זה נחשב שאלפיז קיים מצות אביו, והמית את יעקב.

ואפשר דיש לדייק כן בדברי רש"י שכתב 'אמר לו יעקב לאלפיז 'טול' מה שבידי, והיינו שלא אמר לו 'קח', דאלפיז היה צריך לעשות מעשה נטילה ממש, כדי שיהא נחשב שהוא המיתו, ודו"ק.

ותולעה, הרי הוא מעורר לבכיה⁹.

ואם כן יש לומר שזה הטעם שיעקב בכה, מכיון שנזכר בענין הקבורה, ממילא זכר שאלת 'ולאן אתה הולך' - למקום עפר רימה ותולעה, ומשום הכי בכה, ודו"ק.

וישא את קלו ויבך, (כ"ט י"א).

ויבך פירש רש"י, וזה לשונו, דבר אחר, לפי שבא בידים ריקניות, אמה אליעזר עבד אבי אבא, היו בידיו נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום. לפי שרדף אלפיז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו, והשיגו, ולפי שגדל אלפיז בחיקו של יצחק, משך ידו, אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמות, ע"כ.

ומבואר שמה שנצטווה אלפיז להרוג את יעקב, הוא לאו דווקא להרוג אלא לדאוג שיהא כמות.

עסקי פריה ורביה, שזה עיקר מצות קידושין ונישואין, מה שאין כן לדעת הרא"ש שאין נישואין חלק מקיום מצות פרו ורבו, אם כן 'עסקי מקור' אינו בדווקא הנישואין עצמם, אלא השמחה של הנישואין, ודו"ק.

ז

והשתא מבואר שפיר לפי דעת הרמב"ם, החילוק בין ברכת נישואין לשבעת ימי המשתה, שהם שני דינים נפרדים, דברכת נישואין שייך למעשה הקידושין, והיא חלק ממצות פריה ורביה, מה שאין כן שבעת ימי המשתה זה דין בשמחה של החתן והכלה.

והנה הך דין של אין מערבין שמחה בשמחה, נאמר רק לגבי דיני שמחה, אבל לגבי עצם הנישואין עצמם, שזה דין נפרד וחלק ממצות פרו ורבו, שפיר אפשר לערב כמה חתנים ביחד.

ולפי זה מבואר שפיר מה שכתב הרמב"ם דאפשר לקדש כמה נשים ביחד, שזה דין בפני עצמו, מה שאין כן שמחה אי אפשר לשמוח עם כמה נשים ביחד, דאין מערבין שמחה בשמחה, וכן אי אפשר לישא אשה בימי שמחה, מפני שכבר חל עליו חיוב שמחה, ודו"ק.

אכן לדעת הרא"ש שגם דין ברכת חתנים הוא מדין שמחה, אם כן כמו שאין מערבין שמחה בשמחה בשבעת ימי המשתה, כך גם אין מערבין בברכת חתנים שמחה בשמחה, ודו"ק.

ח

ובזה נראה שיש לבאר דעת רש"י והרמב"ן כאן בפרשה.

דהנה נראה דרש"י סבירא ליה כדעת הרמב"ם, דפנים חדשות תלוי בזמן הנישואין, וכמו שמשמע בדבריו שכתב 'מאתמול', ואם כן ברכה זו הינה חלק מהנישואין, והוא חלק מקיום מצות פרו ורבו.

והנה אף שאי אפשר ללמוד מלפני מתן תורה, יש לומר שזה רק בנוגע למצוות שניתנו אחר מתן תורה, אבל ממצוות שניתנו לפני מתן תורה, שפיר אפשר ללמוד גם מלפני מתן תורה.

והנה אף על גב דשמחת חתן אינו אלא אחר מתן תורה, וזה תקנה ממשה רבינו, מכל מקום מצות פריה ורביה שפיר היה נוהג גם לפני מתן תורה, וכמו שמצינו שנה (או אדם הראשון) נצטווה על מצוה זו, אם כן שפיר אפשר ללמוד בנוגע למצות פרו ורבו, גם מלפני מתן תורה.

והנה אם נימא כנזכר שרש"י סבירא ליה כמו הרמב"ם, שברכה זו הינה חלק ממצות פריה ורביה, אם כן שפיר אפשר ללמוד שאם כבר קידש אשה אי אפשר לקיים מצות קידושין ששייך לפרו ורבו, כל זמן שלא נגמר קיום מצות נישואין של הראשונה.

מה שאין כן לדעת הרמב"ן יש לומר דסבירא ליה כדעת הרא"ש והתוספות, (וכמו שמשמע גם בשיטה מקובצת בכתובות שם), שמעשה הקידושין אינו חלק מקיום מצות פריה ורביה, אם כן לא נתחייבו במצוה זו קודם מתן תורה, ואי אפשר ללמוד ממנה, ומשום הכי כתב שאין זה אלא אסמכתא, פירש הפסוק באופן אחר, ואתי שפיר, ודו"ק.

פרפראות/המשך

מחנים פירש רש"י, וזה לשונו, שתי מחנות, של חוצה לארץ, שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור אם כן אמאי קרא למקום **מחנים**, שיקרא שם המקום 'מחנות', על שם השתי מחנות, ואף על גב דמחנה הוא גם לשון זכר וגם לשון נקבה, וכמו שפירש רש"י ריש פרשת וישלח, מכל מקום סוף סוף קאמר 'שתי מחנות' ולא שני מחנים, ואמאי קרי ליה **מחנים**.

ונראה לבאר על פי הא דאיתא בזהר הקדוש (קס"ה:), דמה שאירע ליעקב בסוף הפרשה, אינו כמו מה שאירע לו בתחילת הפרשה כשעזב את באר שבע, דשם אף שראה מלאכים לא ראה אותם אלא בלילה ובחלום, והוא פגע בהם, וכדכתיב **ויפגע במקום** וגו', מה שאין כן עכשיו כשיצא מחרן, ראה אותם בהקיץ וביום, וגם הם באו לקראתו וכדכתיב **ויפגעו בו** וגו', ועיין בזהר הטעם לזה מכיון שעכשיו היה נשוי לאשה וכו', עיין שם.

ובביאור הדבר אפשר שמצינו שאמרו חז"ל דאיש ואשה שזכו שכינה ביניהם (עיין סוטה י"ז), ואם כן כשנשוי לאשה יש שם השראת השכינה, וממילא פוגש במלאכי אלקים.

והנה מצינו שתוספות אות יו"ד מורה על השראת השכינה, כמבואר במהרש"א יומא (כ"ו), ואם כן יש לומר שמכיון שיעקב רצה להדגיש שהיה כאן השראת השכינה, קרא שם המקום **מחנים**, עם אות יו"ד, להורות על השראת השכינה.

והנה נראה שבעצם כל הפרשה הוא רמז על השראת השכינה, שהצדיקים זוכים לה, (ומעשה אבות סימן לבנים), דפרשה זו יש מאה וארבעים ושמונה פסוקים, ובעלי המסורה נתנו סימן לזה מחני"ם (גימטריא קמ"ח), והרי זה סימן לכל הפרשה, שמאז שיצא מבאר שבע עד השתא הכל היה עם השראת השכינה, שהלך ממדרגה למדרגה עד שהגיע **למחנים**.

יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע, (ל"א כ"ט).

ולכאורה מה שלבן אמר ליעקב צריך ביאור, דהרי הקב"ה קאמר ליה לבן שלא ידבר עם יעקב כלל, **מטוב ועד רע**, ואין הלך לבן וסיפר דבר זה גופא ליעקב, ולכאורה נראה כמי שאינו מקיים דברי עצמו, וצריך ביאור.

ובהכרח צריך לומר דהקב"ה קאמר ליה שהוא יאמר כן ליעקב, וכמו שאמר **אמר אלי לאמר**, שהיינו שאמר לבן שיאמר ליעקב דבר זה, ומשום הכי קאמר ליה, ויש לומר שזה כהך עובדא שמשפטים על מרן הרי"ז הלוי זצ"ל, דפעם נכנס אצלו יהודי, ואמר שנוסע לחוץ לארץ ומה אפשר למסור לאנשי חוץ לארץ בשם הרב, וענה לו הרי"ז⁴ שיאמר 'זאלסטו זאגן אז איך האב זוגאט אז איך האב גאר ניט וואס צו זאגן', (שיאמר שאמרתי שאין לי שום דבר לומר להם), ודו"ק, וכאן נמי יש לומר שהקב"ה קאמר ליה לבן שיאמר לו דברים אלו דייקא, ודו"ק.

אכן צריך ביאור לאיזה צורך היה דיבור זה, שיאמר ליעקב כדברים האלה.

ואפשר דהנה לבן קאמר **יש לאל ידי לעשות עמכם רע**, ולכאורה הרי גם היה יכול לעשות עמהם טוב, דהרי הקב"ה קאמר ליה **מטוב ועד רע**, ובהכרח שלבן אינו יכול לעשות טוב, ומה דקאמר ליה הקב"ה **מטוב ועד רע**, היינו כמו שפירש רש"י לעיל שכל טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, וזה שאמר הקב"ה שלא ידבר עם יעקב **מטוב ועד רע**, מפני שאינו יכול לעשות טוב, רק רע, וזה הודיע הקב"ה ליעקב על ידי לבן, שצריך להזהר אף מטובתן של רשעים, שכל טובתן של רשעים אינו אלא רעה אצל צדיקים, ודו"ק.

ויקרא שם המקום הוא מחנים, (ל"ג ג).

(4) כנראה בהכירו שיכול ההוא לומר כל מיני דברים 'בשם הרב'.